

ZVUK • ZVUK

SOBNOSTI KRAJE

PhDr. František HANÍK, nar. 29. 10. 1930, zemř. 27. 2. 1981, filozof a sociolog, vysokoškolský učitel, publicista.

(btk) V r. 1950 absolvoval gymnázium v Kroměříži a v r. 1954 filozofickou fakultu Univerzity Palackého v Olomouci. Přednášel filozofii a sociologii na vysokých školách v Bratislavě, ve Zlíně, v Praze a v Olomouci. Jako jeden z prvních byl propuštěn z olomoucké univerzity po srpnu 1968. Pracoval jako referent bytového družstva a řidič záchranné služby. Po srpnu byl trvale sledován státní bezpečností a omezoval jak v možnostech zaměstnání, tak i v publikační činnosti. Předmětem vědeckého zájmu Františka Haníka byla kybernetika, sociální sémantika, filozofie a sociologie. Pracoval ve výzkumu sociologie průmyslu a podniku a podílel se i na sociologických průzkumech zlínské průmyslové aglomerace.

Ukázka z rukopisu práce "Společnost a moc. Příspěvek k analýze základních kategorií a sociální funkce politické moci", dokončeného na přelomu 60. - 70. let.

Jaroslav Kovanda Poezie je život instant

Z celé školní osnovy
mívali jsme nejraději
koncerty ve Velkém kině
v tom heraklitovém údolí s vysoko
rozpjatými větráky
a zdechlou oponou Na těch výchovných
koncertech učitelé fyziky chemie
pravidelně usínali už při předehře
a ze srpu sádrové sorely
hned při prvních daveních taktovky
vzlétali překrásně zbarvení vrabci
Nic nepomáhalo že dirigent neustále ždímal
vlasy
že filharmonie pod heslem
Se Sovětským svazem na věčné časy
neustále čadila
Když vzlétli moravští vrabci
bylo v té stodole z cementového mlíka a
slámy
rázem útulně
Jen některé učitelky nechovaly se způsobilně
Neustále syčíce
jak by ucházely

AUTORITA MOCI A MOC AUTORITY

Konečnou základnou moci v politickém systému je síla a uplatnění násilného donucení. Je to jistě forma nejúčinnější v tom smyslu, že se přímo dotýká existence a může prosadit nejtěžší sankce. Síla je základem suverenity státu a stát, který nemůže potlačit či odrazit násilnou výzvu své moci, není suverénní. Stát také zakazuje nebo omezuje užití síly jakoukoliv nezávislou organizací a svou vládou nad rozhodujícími prostředky násilí je konečnou instancí v řešení konfliktů.

Ale násilí není neefektivním prostředkem k udržení a využití mocenských pozic: vládnoucí struktury musí dlouhodobě hospodařit ekonomicky. Po situaci, kdy všechny zdroje systému jsou využity ke zničení vážné opozice moci, je nutno investovat zdroje do normálního chodu výroby a celého složitějšího společenského mechanismu. Protože zdroje nejsou neomezené, znamenala by jejich mobilizace k cílům násilného potlačení značné snížení životní úrovně, na delší dobu neúnosné, protože by vyvolávalo masové odpor, vyžadující další potlačování. Bludný kruh by se

uzavřel. Proto vládnoucí vrstvy přecházejí k jiným prostředkům, jak udržet poslušnost a zajistit kontrolu. Především se přechází od vlády násilí k vládě práva pomocí univerzalistického, pro všechny platného systému zákonů. A v souvislosti s tím od násilných forem moci k různým normám přesvědčování a ideologického morálního ovlivňování. Násilí a jeho organizace (armáda, policie) začínají fungovat jako ochrana práva a zákona i jako hrozba, která může být použita kdykoliv, kdyby mírné prostředky selhaly.

Pochopitelně ve zvláštních podmínkách (války, revoluční situace, rozklad státní moci konfliktů, které nebyly řešeny a kumulovaly se) může některá strana nebo koalice stran shromáždit velkou sílu a provést úspěšný převrat. V soudobých moderních státech je to ovšem možné jenom za podmínky, když největší prostředek násilí - armáda se buď rozloží a přechází na nepřátelské pozice, anebo zůstane v konfliktu ale po neutrální.

Užití síly a násilí je nutné jen dočasné, přechodné, nemůže být jediným prostředkem dosahování poslušnosti. Ale vláda

může použít zdrojů systému (peněz, privilegií atd.) tak, že zvýší odměny za poslušnost a rizika za neposlušnost. Čím méně bude používat násilí, tím více ji bude zbývat na rozdělování odměn a výhod. A nejen to: bude společat i na vnitřní zdroje odměn a deprivací, na pocitu uspokojení lidí (pocit dobře vykonané práce, pocit, že dělám něco dobrého, správného, že pracuji pro spravedlivou věc, konám občanskou povinnost, dělám co mi káže svědomí anebo naopak). Ty mohou být velmi silným zdrojem poslušnosti. Čím více jsou členové politického systému poslušni a konformní, čím méně vykonávají své funkce z pocitu nátlaku a více z pocitu souhlasu a morální povinnosti, tím méně zdrojů a úsilí musí vláda vynakládat na vnější působení. Optimální případ jistě je, když politický systém má takový široký souhlas, opírá se takový konsensus, že v podstatě stačí informace o cílech, směrnice o tom, co mají členové dělat, spolu se zákonnými sankcemi proti důležitým přestupkům. Proto také při uplatnění těchto forem moci je velmi důležitá úloha ideologie a prostředků masové komunikace.

Jestliže je daná struktura politického systému široce schvalována většinou populace a ta považuje politiku vládnoucích činitelů za správnou, morálně závaznou, mluvíme o tom, že moc je legitimní. Tak se moc mění v autoritu: autorita je legitimní moc. Je jasné, že moc v politickém systému může být uzurpována, ale žádná nová vláda ji nebude moci dlouho držet a vykonávat, pokud nebude legitimní, tj. přijímána širokými vrstvami jako oprávněná. Revoluce a převraty jsou vždy prováděny menšinou, stejně tak jako jen menšina může vykonávat nové vládní funkce. Ale důležité je, aby měla spojení, podporu a aby získala na svou stranu většinu. Tím spíše je škodlivé každé zbytečné používání násilí a donucení v situacích, kdy moc má podporu většiny a je legitimní. Tak tomu bohužel bylo v určitém období stalinismu, když docházelo ke svobodným násilnostem perzekucí a represím: vedlo to k těžko nahraditelným ztrátám talentů, iniciativy a důvěry. Neregulované násilí, které nedodrží legitimní zákony a právo, je vždy zdrojem nejistoty pro členy společnosti.

ZIVOT

Akademici

Byl jsem ještě malý, dědina naše, pořád ještě pěkná, churavěla. To jen my děti, jsme se na svět dívaly očima našich rakousko-uherských dědečků, které v ten čas byly smutné a unavené, čehož jsme si bohužel nevšimly. Domy byly čisté, bílé, úhledné s krajinkou si rozuměly. Nepýšily se samolibostí dnešních baráků nabubřelých a laciným blahobytem zpozděných. Mozoly na rukou vynahrazovala dobrá úroda, posvátný chléb a starodávná písnička. Budoucnost byla zase chvíli tak nadějná. Bylo po válce.

Lidé i tenkrát byli všelijací. Stateční i donašeči, nepracovití i pilní, zlí, dobří, nečestní, křiváci. Některí uměli víc, jiní méně nebo nemohli. Žili, jak to šlo. Byli však i jiní. Takoví, kteří převyšovali v něčem ostatní a tenkrát to ještě nevaldilo. Oni totiž uměli. Dokonce za to byli cenění. Říkalo se jim akademici. Strýc Jan uměl nejlíp zpívat. Byl za to v oblíbě a vážnosti. Zpíval tak krásně, že večer v létě se k němu přidávala půl dědiny a druhá půlka přinejmenším poslouchala. I když už přestával být do zpěvu ... Strýc Jan byl asi umělec. V tom roku padesát dva, jdouce z

hospody, zapěl známou píseň ve vlastní úpravě: "U Hradiště na trávníku stavjají tam šibeníčku. Pro koho ta šibeníčka pro jednoho tajemníka." Potom, aspoň co já pamatuju, půl roku nezpíval, a v dědině ho nebylo vidět. Později, když se vrátil, zpíval opět krásně, ale miň uderne.

Druhý akademik byli strýc Fanos. Uměli ze všechkých nejlíp potahovat smyčce. A to tak, že za nimi jezdili muzikanti z dalekého okolí, až ze Strážnice. U kamen měli cedulku s názvem písmem psanou - "Ej eště dneska jako takto, ej ale zajtra všelijako". Nerozuměl jsem tomu textu. Ale jedno věděli všichni. Strýc Fanos byli majstr.

Strýček Jura voněl chlebem, pekl nejkrásnější, nejchutnější rohlíky. Prodával je i v sobotu a neděli. Uměl péct i svatební koláčky a měl pečení velmi rád.

Strýc Ferda zvaný kmocháček kul kosa tak, že sekly samy. Kosily prý z lásky, sbíraly jen klásky. Často to tvrdili chlapi v hospodě, když jsme jejich řeči poslouchali pod oknem a tajně.

Oblíbený byl i Miloš pro svoji veselou povahu. Byl strašně šikovný. "Nikdy nic nedělal a dycky měl za co pít". Říkal: "Všecky plevelné stromy pokácáme, ponecháme enom slivovníky." Sen tento pro malou pracovitost neuskutečnil úplně.

Přes velkou oblibu v obci a svoji veselou povahu nestal se však Miloš nikdy akademikem.

Podivným během událostí, které jsme my a naši rakousko-uherské dědečky nechápali, nabyli vrchu jiní. Malach nevěrný obci i ženě. Čeleď lampasák bývalý. Sukup zbabělec a donašeč, kterého bylo škoda i při zábavě bit. Spráhali se z prapodivných důvodů s veselým a oblíbeným Milošem. A tak dlouho vládl dědině v době zlobou posedlé, škoda mluvit.

Postavili štokáče, rozorali meze, vytesali kulturák i kanalizaci uskutečnili. Zníčeli potoky, zasvinili lesy, zasmradili jakousi chemií louky i pole. Mražáky naplnili vrchovatě. Čímli co by naši strážníci jistě nejdli. Vytvořili soubor lidových písní a tanců, zabetonovali náves, nemohla růst tráva. Přestali péct vdolečky, potahovat smyčce, kul špatné kosa, zpívali jináčí písně. Už umřeli oni i akademici. Zůstaly štokáče, rozrypané pole, plevel a kyselá deště. Také Mazda, Persil, kuponové knížky a sněmovna národů. Žije jenom Miloš. Pořád něco brblá jak staré pivo. Přezívají potomci, lid, krabicové architektury a polyetylenových sáček.

A v hospodě není ani už koho zblit.

Jura

WASHINGTON (dříve Vsetín), 12. ledna 1991

Mým městem protéká na své pouti k Atlantiku řeka Potomac. Dostala své jméno po kmenu rudochů, kteří na jejích březích lovili zvěř a v jejich vodách chytali ryby, jejichž byla řeka plná. Pokud zde někdo z původních rudochů zbyl, jeho krev je dokonale promíchána s krví přistěhovalců, kteří k břehům Nového světa přišli.

vandrovat většinou proto, že je někdo vykopel z některého kouta Evropy, který nazývali svou vlastí. Když jim kolem uší zasvištěly první šípy rudochů, nezbylo nic jiného než přestat fnukat nad zlým osudem a začít myslet na to, co bude zítra. Hladové děti jim nedaly příliš času na filozofování. A když rudochů dům, obdělávat pole a sklízet úrodu, odtáhli na Západ (nebo to byl Východ?) dále se věnovat lovům na bizony a popřípadě na své bratry z

jiných kmenů. Ti přivandrovalci sebou museli pořádně mrskat. Zima a vánice se jim neptaly, jakého jsou náboženství. Neštovice byly nevybíravé a neúroda proti nikomu nediskriminovala.

NEBYLO VŠAK CESTY ZPĚT.

Některým se začalo stýskat po bezpečí klece, ve které předtím žili. Třikrát denně jidlo, špatné sice, ale

obloha nad hlavou a táta s mámou, kteří se večer po práci posadili ke krbu a povíдали jim pohádky ze Starého Světa, ale jen ty veselé, kdy se Honza vždycky nakonec oženil s princeznou.

Byly tam však, zarostlé býlim, také sruby smutné. V těch bydleli většinou ti, jimž se stýskalo po kleci. Že mně zatěká střecha? Za to může soused. A že mě pýří a

Vitaj a poč' tančit' !

pravidelně. Sem tam facka za příliš smělý pohled a že se bojím říct něco odvážného před vlastním děckem ve strachu, že mě udá? Tak nic neříkám a proč držet hlavu nahoru, když můžu sledovat střevíce šlapající prach. Probudit se a jít spát. Narodit se a umřít. A co mezi tím? Však mi někdo nařídí.

Na březích řeky Potomac začaly růst sruby, některé hezké a velké s kytíčkou za oknem. Z těchto se ozýval šťastný smích dětí, kterým velice imponovala volná

lebeda zadusila úrodu? To je nespravedlnost. A ta obloha nad hlavou je moc volná. Dobrý den, neštovice.

Kytíčka za oknem a pohádka s Honzou. Hlavně, že zápalný šíp nevlétne do došků, hlavně, že obloha jde až za obzor. Mozoly? Smích dětí je změkčí. A slůvko nikdy nevynechá.

Jak ze se ta řeka vlastně jmenovala? Potomac? Bečva?

VALOŠ
Z korespondence žáka dra Haníka - Petra Motyky a Jiřího Severina.

UMĚNÍ

Kdo je Ivan Theimer ?

S Ivanem Theimerem jsem se seznámil někdy v dubnu roku 1959 při přijímacích na uprsmku. Vyčouhlý patnáctiletý mladík přijel z Olomouce ve vestě ušité jeho překrásnou maminkou a pobíhal tehdy po Uherském Hradišti jako velkoký Mirek Dušín... Nemohl jsem ho minout. Přijali nás oba a oba jsme chodili čtyři překrásné roky na jeden obor, na "kameň" k profesoru Janu Habartovi. Pak jsme se kamarádili ještě pár let. Než přišli Rusáci.

V září 1968 sbalil Ivan Theimer kufřík s několika košilkami a skicami a vyrazil do Paříže. A od té doby se datuje jeho anabáze po Evropě i Americe, jak o tom svědčí moje krabice "Theimer".

POHLEDNICE, DOPISY, KATALOGY

Paris 24 Mai 1969

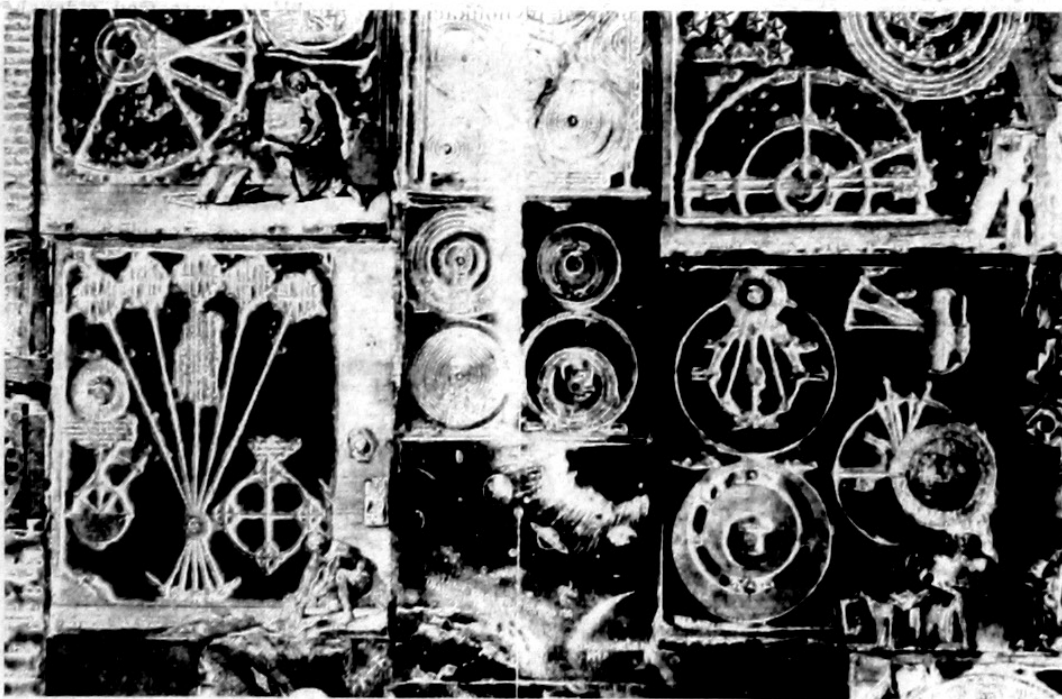
Jaroslave, nejsem našťavaný, však mě znáš, ale někdy je to tak špatné, že koncem měsíce nemám ani na známku... A ona mi posílá podvlečkačky a já na ně kašlu, tak jsem čekal barvy a fídlátka a ona pořád podvlečkačky, a tak to máš pořád. Jsou holt ty ženské víc praktické, no ale budme rádi, já si teď z těch podvlekaček dělám hadry a utírám do toho štětce...

Dnes jsem si byl vydělat peníze, tak jsem koupil zase písátka na psaní a už ti píši. Nechtějí nám prodlužovat víza,

tak se již nebudu moci vrátit, to mne mrzí, mám tu Olomouc přece rád, ale nesnesu ten apel "vrať se", to nemohu, jak se začne rozkazovat, tak na to seru. Škoda, spousta lidí zde asi zůstane, ale to nic, voda se zavře a za čas tam poplavou zase jiní čolci.

Tvůj Ivan

Ivan Theimer obělal dosud 35 samostatných výstav (Los Angeles, Chicago, Londýn, Paříž, Lyon, Turin, Benátky

Detail památníku v Paříži

etc.) a asi 47 kolektivních výstav (Olomouc, Bratislava, Zlín Paříž, Bordeaux, Mexico, Caracas, Benátky, Bologna, Turin, Brno, Praha etc.). Je autorem řady realizací. Jmenujme alespoň tři bronzové želvy v Grenoblu, bronzové obelisky v Elysejském paláci v Paříži, reliéf na fasádě Národního archivu v Paříži a Památník zasvěcený Deklaraci lidských práv také v Paříži. Možná bychom měli vzpomenout některé "staré české" realizace, jako je např. nekonvenční reliéf Leoše Janáčka na Hukvaldech, monumentální řešení kašny v Přerově, plastiky umístěné v Olomouci, které tento plodný malíř a sochař stihl stvořit ještě před svým odchodem z Československa. Bylo mu 24 let...

U příležitosti dvousetého výročí Francouzské revoluce jsem si přál, aby Paříž obnovila tradici veřejných zakázek, a proto jsem požádal šest světově proslulých umělců, aby vypracovali svůj projekt pro hlavní město.

Památník zasvěcený Deklaraci lidských práv a občanů, jehož pojetí a realizaci jsem svěřil Ivanu Theimerovi, je bezpochyby ze všech návrhů nejpřesvědčivější. I proto, že památník připomíná text všeobecně známý, základní dědictví Osvícenství a Revoluce, Deklaraci lidských práv. Jeho význam je dán i místem. Martovo pole, které hraničí na jedné straně s Vojenskou školou a na druhé s Eiffelovou věží - což je další památník

Francouzské revoluce - bylo po řadu let privilegovaným místem oslav a oficiálních slavností. A také místem pěti světových výstav, konajících se v Paříži. Místo zasvěcené posvátným shromážděním, prostorné, aby slovo mohlo zaznít - Martovo pole, bylo také místem světového technického pokroku, jehož realizace byly oslavou lidských možností, ducha a tvorby. To vše nacházíme u Ivana Theimera, jehož umění odráží vzácný dar integrity kulturního dědictví, které má rád, jež přetváří a aktualizuje. Jeho dílo svým zpřítomňováním tradic i materiálem - kámen a bronz - s nímž pracuje, má univerzální rozměry a nepochybnou nadčasovost.

JACQUES CHIRAC, starosta Paříže

Francie po staletí přijímala tvůrce a myslitele odjinud, stala se záměrně a tradičně pohostinství. Myšlenky a ideály Revoluce, jak v teorii, tak i v praxi, byly pod vlivem ciziny a stejně tak zpětně ovlivňovaly konání lidských bytostí za francouzskými hranicemi. Je tedy v duchu myšlenek roku 1789, že památník věnovaný městu je dílem muže, jehož předci byli před dvěma stoletími poddanými bratra francouzské královny.

Památník Ivana Theimera připomínající dvouseté výročí Francouzské revoluce je dílo plně vznešenosti a inteligence, zasvěcené potřebě kontinuity tradice a zhodnocení paměti národa.

Detail památníku v Uherském Brodě

Theimer vytvořil monument, z něhož budeme moci dlouho číst o významu historie, o splnutí minulosti a budoucnosti, Paříž může být hrdá na toto Theimerovo dílo.

James Lord

Tolik o památníku pařížském: "A nyní o památníku uherskobrodském."

V roce 1990 se začala v městě Komenského klubat na světlo komise, která se rozhlížela kolem sebe, čím by 400. výročí slavného rodáka oslavila. Nápadů nebylo moc: příležitostná známka, výstava Komenského včelář, přednášky, koncerty... Kromě stálé a znovu (velkoryse) budované expozice v Muzeu Komenského chybělo městu něco, co dělá město městem, to něco, co se pak opakuje na všech jeho pohlednicích. Shodou okolností jsem Dušičky roku 1990 světlil v pietrasantě, městečku nedaleko Píse, kde má Ivan Theimer ateliér. Kousek od restaurantu Michelangelo, kam M. Buonarroti chodil na víno, když si zde vybíral kámen na své sochy, větší kus cesty od ateliéru, sochař Henry Moore se svou dcerou hrával ping-

pong, když odpočíval po práci. Někde v těch místech jsme se s Ivanem dohodli, že by si emigrant a osvícený filozof Komenský zasloužil něco lepšího než výstavu hesel, věnovaných přednáškou.

Ivan Theimer koncipoval sochu - památník pro Uherský Brod jako Via Lucis - Cestu světla. Bronzový obelisk - s názvy a myšlenkami nejvýznamnějších děl J.A. Komenského, s portréty jeho současníků a s kresbami měst, v nichž působil, i s portréty jeho samotného. Je nesen želvou (symbolem věčnosti) a doprovázen dvěma chlapci, z nichž jeden má v ruce želvu menší a druhý papírové bronzovou loďku. Po soklu samém plynou další bronzové loďčky, které na věky (?) nesou jména těch, kteří sochu 28. března 1992 odhalili. Za asistence starosty města Uherský Brod ing. Jiřího Veselého tak učinil poslední československý prezident, osvícený filozof Václav Havel.

JAROSLAV KOVANDA

Stanov 11, 12 a 13 přilpověl redaktor brnk Jaroslav Kovanda (Jlín, Vavřín, Uherský Brod, Kroměříž), který vyhledal v letech 1990-1991.

GENIUS LOCI

Macecha moravská

Erb Macechy moravské

(se) Matice slovenská je význačná kulturně společenská instituce, máma všech svrchovaných Slováků. My Moravané, jsme již dlouhou dobu pocítovali absenci podobné užitečné instituce. Jihomoravané od Znojma Pavel Brichta, Miloslav Pospíšil a Jan Vanýsek se stali zakládajícími praotci podobného sdružení s poněkud odlišnou náplní. Založili Macechu moravskou. Brzy poté vznikla ve vždy opožděných Čechách Tatice česká.

Macecha má brilantně zpracované stanovy, v nichž se mimo jiné zakazuje používat přívlastek "moravský". Výjimku tvoří pouze moravské uzené, moravské klobásky a moravský vrabec. Hezký, poutavý je erb Macechy. Jeho autory jsou heraldikové slakovští. Černomodrý štít je rozdělen pašíkem stříbrné barvy, v levém poli jsou v hnízdě Moravské Orlice kukačky vejce Macechy a Macechy. Orlice v pravém poli odlétá. Aby se na Moravu vrátila, až bílost pomine.

Členy Macechy se stali mnozí kulturní pracovníci,

herci, publicisté, spisovatelé, výtvarníci a další občané moravští. Tvoří ji rovněž některé drobné státy a državy moravské. Je to Valašská republika Bolka Bolivky, Emirat Hornácko Břetislava Rychlika, Jalubsko-Hradišské knížectví Targustein malife Zdeňka Červinky, svobodné město Kržle, město paprskovitého tvaru a periodického charakteru. Mezi některými státy došlo k výměně not (většinou se jednalo o noty folklórní a džezové). Objevily se i další doplňující návrhy: město Kržle požaduje světit tvorbu nové moravské hymny agentuře Carmen s pracovním názvem Na moravském pohřbu I. Knížectví Targustein žádá rozšířit počet povolených přívlastků o moravský pazgrívec. Připravuje se i další drobení a dělení na menší celky s cílem dosáhnout na Moravě co největšího počtu národnosti a států na metr čtvereční.

O bohaté činnosti Macechy moravské pravidelně informuje brněnský časopis ROK.

A CO KOTBY TĚN ČESKÝ LEV DRŽEL V PRACÍCH MORAVSKÝ KOŠTÝN ?

UDÁLOSTI a NÁZORY

Spor o spalovnu v Boršicích

Kocoura v botách si díky známé pohádce dovede představit kdekdo, ale zkuste to s krávou v pytli. Vlastně ani nemusíte - stačí navštívit kravinu v Boršicích u Buchlovic a tam na vlastní oči spatříte hned celé napytlované stádo. Už dva roky tu totiž tře čeká na ekologickou likvidaci 67 tun masokostní moučky z krav, které boršičtí družstevníci porazili a zpracovali v kaflilér, protože byly silně kontaminovány karcinogenními polychlorovanými bifenylly (PCB). Jejich mléko tenkrát nemohli prodat a rovněž tuny PCBmásla (nejen z Boršic) jsou dodnes uskladněny v mrazirných. Zemědělské družstvo Boršice se v roce 1990 odhodlalo k tomuto razantnímu zrušení chovu dojníc (a nepřinutě je pouze ztrátová ekonomika) jako jediné v Československu a upoutalo tak pozornost veřejnosti na celý okres Uherské Hradiště. Podle předsedy družstva ing. Zdeňky Havlíčky se právě zde roztočil kolotoč kolem PCB, o nichž se předtím jen zbaběle mlčelo, přestože zamořily celou republiku hlavně v důsledku výroby jedovatých nátěrových hmot, a zrovna nedaleko Boršic ve Starém Městě je továrna na barva a laky, která k tomu svým dílem přispěla. Kromě nechtěné publicity přivolely na sebe Boršice též starosti. Několik nadšenců kolem ing. Havlíčky se totiž rozhodlo, že se nezastaví jen u porážky krav, ale pokusí se i o očistu krajiny zaneřáděné skládkami nebezpečného odpadu. Tak vznikl problém SPALOVNA a ten v posledních měsících vzrušuje všechny obce pod Chřibí, kterým vévodí královský hrad Buchlov. Lidé se zde rozdělili na zastánce a odpůrce. Vyslechli jsem nejdříve představitelů odpůrců.

"Když jsem se o spalovně dozvěděl poprvé, byl jsem přesvědčen o její prospěšnosti," přiznal předseda ekologické komise obecního zastupitelstva v Boršicích ing. Alois Tománek, který nedávno založil ekologické sdružení Zahradu Moravy. "Podle slov ing. Havlíčky je okres Uherské Hradiště těžce postižen PCB, proto jsme tlačili na boršického starostu Františka Brzicu, aby se něco udělalo. Tak se 15.5. uskutečnilo první

veřejné zasedání zastupitelstva, kde přednesli odborníci své názory, ke kterým pak měli občané zaujmout stanovisko formou referenda. Ale referendum se nekonalo a zastupitelstvo schválilo usnesení, že souhlasí s výstavbou spalovny. Proti jsme z 15 členů byli jenom dva. Všechno bylo unáhlené, proto se v červnu na popud Zahradu Moravy svolalo další shromáždění, které bylo bouřlivé, ale podle zákona č. 244 o posuzování vlivu staveb na životní prostředí je referendum zbytečné, protože nemá žádnou právní moc. Když to řeknu naplno, občané nemohou podobnou stavbu zastavit."

Zajímalo mě, proč je pan Tománek proti spalovně nebez-

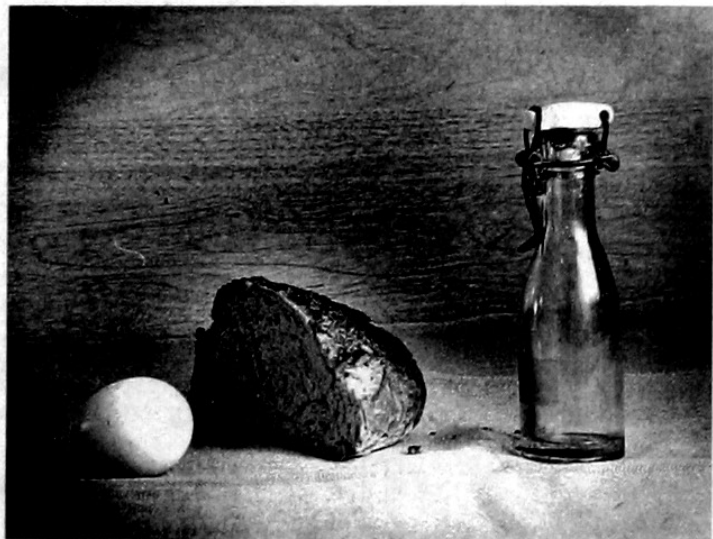
(norma připouští 50 mg) a její výzkum regionu dokumentuje, že nejvíce znečištěnými okresy jsou Kroměříž a Uherské Hradiště. V Boršicích vyhovuje normě pouze voda z vodovodu. "My jsme tu 2 roky žili pod psychickým nátlakem, že nemůžeme pít mléko," tvrdí ing. Tománek, "a teď víme, že krávy se vybičet nemusely. Stačilo jim upravit krmení a PCB by se zbavily samy." Opět se musím odvolat na šetření dr. Vávrové. Jedna kráva totiž své drůzky přežila ve zdravém prostředí Buchlovic. Slo o srovnávací pokus. Před nedávnem ji zabíjeli 1 kg mléčného tuku stále obsahoval 6 mg PCB. Jestli je někdo takový geniální, že dokáže z tohoto mléka udělat povolených

z celého Československa. Jde tedy o kšeft pro družstvo. Ale nevyjde jim to."

Inženýr Tománek mi ukázal kopii několika dnů starého dopisu adresovaného jednomu z členů ekologického sdružení Zahradu Moravy: "Vážený pane, na minulém zasedání vlády ČSFR byl plán na financování spalovny toxických odpadů v Boršicích zamítnut. Jaká spalovna a kde, to je otázka dalšího jednání." Podepsán místo předseda vlády ČSFR MUDr. Miroslav Macek.

Jestli jsem si přečetl prohlášení, ve kterém mimo jiné stojí: "Výstavba spalovny ohroží krajinu s převážně zemědělsko-turistickým charakterem hospodářské činnosti. Přesunem odpovědnosti za produkci toxických odpadů z průmyslu na zemědělství a ostatní obyvatelstvo stát podporuje výrobu jedovatého odpadu a omezuje rozvoj bezodpadových technologií. Žádáme ČNR a ostatní orgány odpovědné za ochranu krajiny, aby urychlené podnikly kroky k zachráně našeho kraje jako jedinečného regionu v rámci celé Evropy." Podepsáni starostové podchřibských obcí Nedakonice, Ostrožská Nová Ves, Tupesy, Kostelany, Buchlovic, Dománin, Moravský Písek, Medlovic, Zlechov. Starosta Boršic nepodepsal.

Boršického starostu Františka Brzicu jsem tedy navštívil. "Pokud jde o dopis doktora Macka, jsem překvapen," pokrčil rameny. "Jestli nedostaneme slíbených 185 miliónů, bude mi to líto, protože se spalovnou je konec. Já jsem kolem ni běhal z lásky k obci. Chceme si tu dobudovat vodovod, postavíme čistírku, sběrač, dát do pořádku cestu, provést plynofikaci... a spalovna by nám na to vydělala. Taký přejú finanční injekci zemědělskému družstvu, které zaměstnává 600 lidí, a dnes je situace taková, že na zemědělské výrobě nic nevydělají." Pan starosta podotkl, že majitelem spalovny by měla být společnost LIKOD s.r.o., která zajistí i její stavbu. Společnost je tvořena výhradně právníckými osobami, nemůže tedy sloužit k obohacení jednotlivců, jak se zástvěrně někdo domnívá. Boršické družstvo se na ní podílí třiceti devíti

pečných odpadů, když je součástí pro ozdravění životního prostředí. Prohlásil, že nemá důvěru k obsluze předpokládané spalovny a že se zvěstí o zamoření okresu Uherské Hradiště PCB od samého začátku přeháněl, což mělo za následek špatné jméno zdejších zemědělských výrobků. Odvolal se na průzkum dr. Vávrové z brněnské Vysoké školy veterinární, podle něhož se zde vyskytují nebezpečné lokality pouze na skládkách bývalého n.p. Barvy a laky (nyní Colorlak Staré Město), o plošném zamoření se mluvit nedá a ve vodě se PCB nevyskytují. Podotýká, že dr. Vávrová jich zjistila např. ve spodních vodách na území Kostelan 800 mg/lit

0,3 mg, tak se mu klaním," pravila paní doktorka. "Naše sdružení bojuje proti spalovně hlavně proto," řekl nakonec pan inženýr, který je navíc vedoucím šlechtitelské stanice vinné révy v Polešovicích, "že naruší charakter krajiny a nepovažujeme ji za ideální řešení. Je tu i psychologický aspekt: nikdo od nás nebude kupovat víno a ovoce, když se rozkřikne, že se tu spalují jedy. Mám zkušenosti, že na trhu v Jihlavě nechtějí zákazníci zeleninu od Dukovan, protože se bojí radioaktivity. V Boršicích žádný nebezpečný odpad kromě masokostní moučky není. Spalovna by si s ním poradila za 3 dny. Ostatní odpady se k nám budou dovážet

a obec Boršice patnácti procenty. "Ze všech nabídek jsem vybral tu nejlepší a zároveň i nejdražší technologii rakouské firmy SGP-VA. Bude stát 765 miliónů korun a vzpomenuť vládní dotace by nám jen pomohla splatit úroky z úvěru, protože investice se musí zaplatit do 4 roku, my pro to uděláme všechno. Jestli někdo tvrdí, že budeme zamořovat okolí krajiny, tak zdůrazňuji, že stejná technologie funguje přes problém uprostřed vídeňské aglomerace, spalování odpadů je čtyřstupňové, výskyt škodlivin se denně monitoruje a v žádném případě nesmí překročit přísné západoněmecké normy Bimsch V17. Z komínů vychází prakticky jen kyslík uhlíkatý a pára. I u nás zavedeme dokonalejší monitoring, takže na rozdíl od jiných oblastí budeme schopni deklarovat nezávadnost potravin i čistotu krajiny. Pan Tománek se bojí o kvalitu zdejšího vína a ovoce zbytečně, protože při roční kapacitě naší spalovny 7000 tun

nedojde k většímu úniku negativních zplodin, než kolik jich vyprodukuje 5 komínů rodinných domků."

Pan Brzica připustil, že v této fázi nejde ani tak o ekologii (opět soupeřící strany jsou pro likvidaci nebezpečných odpadů), jako o soubor vlnarů se zemědělským družstvem. Jedni mají strach o odbyt svých produktů, druzí hledají v nelehkých ekonomických podmínkách zdroj peněz. Zdůraznil však, a vzal si na pomoc známou písničku, že vítr, který bude vát od Buchlova, nikdy nikomu neublíží, ani nevěstám a ženichům. Když jsem se loučil, položil mi inspirující otázku: "Dřív lidé vydělávali na ničení přírody, proč by dnes neměli vydělávat na její očistě?"

Antonín Bajaja
Foto Jiří Rohel
Foto Zbyněk Tránelc

ROZHOVORY

Australské dojmy cestovatele Miroslava Zikmunda

Sedím s cestovatelem pár dnů po jeho návratu z Austrálie. Zlinský dům, který před lety koupil od režiséra Elmara Klose, obrůstá odkvétající exotická liána. Miroslav Zikmund ukazuje na globus. Dostal ho kdysi od prestižního National Geographic. "Kdybychom propíchli zeměkouli pomyslnou špejlí", skáče rovněma nohama do vyprávění, "tak zjistíme, že ne v Austrálii, ale na Novém Zélandu žijí naši skuteční protinožci. Například Pražané by se po té špejli dostali do Aucklandu." Ale já mám rád pořádek, tak se ptám, proč si tentokrát zvolil zrovna pátý světadíl. "Protože jsme ho s Jirkou Hanzelkou před 30 lety propásli, nedostali jsme tam víza, ale to by bylo dlouhé vyprávění." Jinými slovy "klokani" kontinent mu chyběl do cestovatelské mozaiky. Cestu si pečlivě naplánoval s ročním předstihem, musel počítat i s tím, že se jí ing. Hanzelka ze zdravotních důvodů nezúčastní. "Jenže plány se dělájí proto, abychom je neplnili," říká pan Zikmund. "Původně mě pozval bývalý kameraman ostravské televize Jiří Vrožina. Když jsme (už na místě samém) probrali naše smělé záměry, zjistili jsme, že bych na jejich uskutečnění potřeboval tři a půl roku, ne tři a půl měsíce. I tak toho bylo ažaž. Najezdil, nachodil a nalétal jsem přes 20 000 kilometrů."

Kromě Jiřího Vrožíny se o mě

starali i jiní dobří přátelé, především František Popovský, který dříve pracoval jako vynálezce ve Zlíně. Teď bydlí asi 100 kilometrů od Sydney a jeho patenty se uplatnily všude na světě."

Dostali jsme se tedy ke krajanům. Inženýr Zikmund s nimi absolvoval spoustu besed od Sydney, Melbourne a Adelaide až po Tasmanii a již zmíněný Nový Zéland, který je nejjihnější výspou jeho cestování. "Asi 20 000 Australanů se narodilo v Československu", konstatuje, "a všichni jsou daleko větší patrioty než my tady. Všichni jsou vlastně Čechoslováci a rozdělování republiky je páli. Musím ale přiznat, že je tam i řada slovenských spolků. Chovají se odtržnický. Podporují ten oheň už dávno. I financemi. Většinou od nás odešli po pětáctýřicátém roce." Dlouho mluvil o krajaních. Setkal se tam i s lidmi, kteří se po týdenním pobytu ve "vlasti" předčasné vrátili zpět velice znechucení poměry v postkomunistickém Československu, protože neviděli krásná předsevzetí z rozjařených náměstí, ale hašteření, politikaření, rozpad státu.

"Poté, co nebyl Václav Havel zvolený za prezidenta, nepovažují nás náhle za stát, který by měl hrát významnou roli, a to není jen názor krajanů ovlivněných vstřícným sentimentem."

Nyní však mají Australané úplně jiné starosti. Je tam přes jeden milión nezaměstnaných, což při stejném počtu obyvatel jako u nás představuje největší krizi od roku 1945. "Teď je u vlády Labour Party, tedy socialisté. Ti, s nimiž jsem hovořil, tvrdí, že jejich politikové se nepoučili událostmi ve východní Evropě. Spousta lidí dostává podporu v nezaměstnanosti, i když odmítá dělat. A to i navzdory tomu, že Austrálie má 200 miliard dolarů dluhu. Líbívá politika. Všeobecné mínění zní, že v blízkých volbách bude Labour Party smetena."

"A co původní obyvatelé?" zeptal jsem se. Miroslav Zikmund se o nich rozvyprávěl jako o jednom z největších zážitků. Měl štěstí, že dostal zvláštní povolení k návštěvě Arnhemské země poblíž města Darwin. "Otevřela se mi dvířka do duše. Do míst, která jsou běžně nepřístupná. Tam jsem viděl skalní malby. Tento kontinent měl výtvarníky srovnatelné s Piccassem už před 40 000 lety. Dávno před kulturou mezopotámskou, egyptskou, helénskou, římskou. Kolonisté je považovali za součást fauny a stříleli je jako klokany."

Přesli jsme k přírodě. Pan Zikmund řekl: "V původním jazyce se ten útvar jmenuje Uluru. Ale známější je název Ayers Rock. Jde o sopečnou vyvýšinu vysokou 340

metrů. Její barva se mění od rána do noci. Skála je dvakrát vyšší než Cheopsova pyramida, na kterou jsme s Jirkou Hanzelkou vystoupili, a vystoupili jsme i na Killmandžáro a Fudžisan, takže jsem neudolal ani Uluru. Na plochem vrcholu mě čekalo překvapení. Jsou tam tůňky, ve kterých žijí zvláštní ráčkové. Jak se voda v tůňkách vedrem vypařuje, tak postupně vymírají a snáší se vejčička, které přecházejí i několik roků sucha."

"Napišete o tom ve své další knize?" chci vědět. "Nebyl jsem tam s Jirkou Hanzelkou. Dřívější knihy jsme vždycky viděli čtyřma očima. A potom - tři a půl měsíce jsou příliš krátká doba na fundovanou knihu. Možná z toho bude hrstka impresí." Na mou obligátní otázku o suvenýrech odpověděl spisovatel Miroslav Zikmund docela logicky: "Přivezl jsem si bumerang. Původní Australané ho používali víc k zastrasování než k zabíjení. Hlavně ale věděli, že bumerang je jak život. Mnoho našich skutků, dobrých i zlých, se nám časem vrací zpátky."

Úplně nakonec jsem vyzvídal, kam má namířeno přistát. Koncem září bych se chtěl podívat na závěr SEVILLA 92 a splnit si pětáctýřicet let starou touhu. Španělsko mě vždycky lákalo, ale nikdy jsem tam nebyl. Stydlivě se pousmál.

ANTONÍN BAJAJA
TRA KOSKOVÁ